

Defensie en binnenlandse veiligheid:

In den beginne was er de krijgsmacht. Zonder een krachtig leger en een efficiënt opererende vloot zou de Republiek der Verenigde Nederlanden nooit de onafhankelijkheid hebben kunnen bevechten, laat staan de grondslagen hebben kunnen leggen voor een koloniaal wereldrijk. Dijken en gemalen zorgden voor een verdediging tegen de natuurlijke elementen, de krijgsmacht zorgde voor externe veiligheid, trad in het krijt om de economische belangen overzee zeker te stellen en kwam in actie tegen binnenlandse ordeverstoringen, terwijl de kerken zorgden voor het zieleheil van de inwoners van de Lage Landen bij de zee.

Dat is tot ver in de negentiende eeuw het geval gebleven. Belangrijke vernieuwingen bij de handhaving van de interne orde en rust waaiden vanuit het Verenigd Koninkrijk over. In de steden ontstond de politie, een gespecialiseerd apparaat om de veiligheid van de ingezetenen rond huis en haard te garanderen. Bij grootschalige woelingen, zoals stakingen van de opkomende arbeidersbeweging, moest de krijgsmacht echter tot ver in de twintigste eeuw de politie te hulp schieten, terwijl op het platteland de Koninklijke Marechaussee tot de Tweede Wereldoorlog veel politietaken voor haar rekening nam.

In het concept van de nachtwakerstaat speelde de krijgsmacht dan ook steeds een prominente rol; als hoeder van Nederlands onafhankelijkheid, als pacificator in de koloniale bezittingen en als belangrijke steunpilaar bij de handhaving van het gezag in patria.

De groei naar de moderne welvaartsstaat, de ervaringen van oorlog, bezetting en bevrijding en het daarop gebaseerde prijsgeven van de jarenlang gekoesterde neutraliteit alsmede de dekolonisatie van Indonesië betekende het einde van de Nederlandse nachtwakerstaat. De krijgsmacht ging zich vooral richten op de verdediging tegen een externe vijand. Zij was, zeker in de 'warme' jaren van de Koude Oorlog, dankzij de dienstplicht groot in omvang

en fungeerde, mede omdat zij niet tot nauwelijks daadwerkelijk in actie hoefde te komen, als vangnet bij natuurrampen (overstromingen, dijkdoorbraken, misoogsten), bij maatschappelijke onrust (krakersrellen, bedreiging van ambassades) en zij nam een aantal gespecialiseerde taken voor haar rekening zoals explosievenopruiming, inzet van bijzondere bijstandseenheden en grensbewaking. Militairen waren een vertrouwd verschijnsel in de samenleving.

Het einde van de Koude Oorlog luidde een fundamentele herinrichting van de Nederlandse krijgsmacht in. Met de opschorting van de opkomstplicht en het afzwaaien van de laatste dienstplichtige in 1996 kreeg het Koninkrijk de beschikking over een kleiner maar expeditionair inzetbaar beroepsleger. Een krijgsmacht die, ter wille van de handhaving van de internationale vrede en veiligheid, voortdurend buitenlands actief werd en in Nederland zelf op veel plaatsen uit het straatbeeld verdween.

Een paradoxale situatie ontstond. Terwijl de krijgsmacht voortdurend aan de bak was, nam in Nederland zelf het gevoel van onveiligheid en onbehagen toe. Vraagtekens werden geplaatst bij de wijze waarop de overheid meende de territoriale, fysieke, economische en ecologische veiligheid, alsmede de politieke en sociale stabiliteit te kunnen garanderen. '9/11', Madrid, Londen, Fortuyn, Van Gogh, dreigende energietekorten, het wassende water en de kwetsbare infrastructuur van onze samenleving vormden brandstof voor herbezinning. Ook op die traditionele vraag naar de relatie tussen krijgsmacht en binnenlandse veiligheid.

In 2001 valt een significante doorbraak te constateren: de krijgsmacht wordt politiek-ambtelijk niet langer als een vangnet gezien, maar als een 'structurele veiligheidspartner'. Begin 2005 heeft de regering in de nota *Defensie en Nationale Veiligheid* deze beleidswijziging

vertrouwd en toch verrassend nieuw

nog eens benadrukt en het afgelopen jaar hebben de media regelmatig bericht over de wijze waarop daadwerkelijk inhoud wordt gegeven aan wat zo fraai heet 'de intensivering van de civiel-militaire samenwerking'.

Zoals eerder gezegd, de vraag naar de relatie tussen krijgsmacht en binnenlandse veiligheid is zo oud als de Nederlandse staat zelf en heeft sinds 1832 ruimschoots aandacht in de *Militaire Spectator* gekregen. Anno 2006 heeft het thema niets aan belang ingeboet. Voor de redactie vormde het zelfs voldoende aanleiding om een extra dik themanummer te wijden aan wat dat structurele 'partnerschap' op het gebied van de binnenlandse veiligheid nu wel voor de krijgsmacht zou moeten inhouden. Een leidende vraag is hoe de buitenwacht tegen een dergelijke rol voor de krijgsmacht aankijkt. Is er voor de krijgsmacht in een democratische rechtsstaat een binnenlandse taak weggelegd en, zo ja, welke en onder welke voorwaarden?

De redactie heeft, na een woord vooraf van minister Kamp, gemeend dit themanummer te moeten openen met een scenario dat een aantal ingrijpende bedreigingen van de veiligheid van ingezetenen van Nederland aan de orde stelt. Op basis van dit scenario, dat dankzij de medewerking van de Directie Crisisbeheersing van het ministerie van Binnenlandse en Koninkrijkszaken kon worden geschreven, hebben we enkele gezaghebbende deskundigen gevraagd hun visie aan het papier toe te vertrouwen. Hoezeer het thema leeft, blijkt overigens uit de positieve respons. Op slechts één uitzondering na hebben alle aangezochte auteurs onmiddellijk hun medewerking toegezegd en, nog belangrijker, op het toegezegde tijdstip hun bijdrage ingeleverd. De redactie is hen daarvoor zeer erkentelijk.

Professor Erwin Muller geeft vanuit een brede, algemene beschouwing over de relatie tussen staat, veiligheid en krijgsmacht zijn visie op de

ontwikkelingen. Vervolgens vertrouwen vijf auteurs, die zich allemaal dagelijks bezighouden met aspecten van veiligheid, hun reactie op het scenario aan het papier toe en maken zij ons deelgenoot van de wijze waarop de binnenlandse veiligheid zou kunnen worden verbeterd.

De bijdragen van drs. Bernard Welten (politie), dr. Peter Bos (brandweer), dr. ing. Sybe Schaap (waterschappen), ir. Rein Willems (Shell Nederland) en Gerben Klein Baltink (TNO) zijn verschillend van opzet en inhoud, maar zetten allemaal aan tot (na)denken.

Twee defensiemedewerkers, kolonel Tom Midendorp en drs. Frans Princen, beide nauw betrokken bij de discussie over de intensivering van de civiel-militaire betrekkingen, geven daarna hun visie op mogelijke ontwikkelingen. Vervolgens laten in korte, prikkelende bijdragen vier columnisten – generaal-majoor b.d. Kees Neisingh, professor Peter Volten, professor Afshin Ellian en professor Ko Colijn – hun (kritisch) licht over het thema schijnen.

Aangezien beelden soms meer zeggen dan woorden, is bewust gekozen voor een andere wijze van illustrering dan u van de *Militaire Spectator* gewend bent. Naast de gebruikelijke foto's, verzorgd door de auteurs en Okke Groot, luisteren cartoons van Han Bouwmeester, Emile Post en Peer Retera dit nummer op. Zij fungeren als de hofnar aan het middeleeuwse hof: zij prikkelen de fantasie, toveren een glimlach op het gelaat en ridiculiseren gevestigde 'heilige' opvattingen met hun tekenpen.

In den beginne was er de krijgsmacht... en zij bestaat nog steeds. De redactie hoopt met dit themanummer een bijdrage te hebben geleverd aan die vertrouwde maar hoogst relevante vraag naar de rol van de krijgsmacht bij het zekerstellen van de binnenlandse veiligheid.

*Luitenant-kolonel mr. drs. Paul Ducheine
Drs. Piet Kamphuis*